DOI: https://10.5281/zenodo.17664557

PIRLS, TIMSS VA PISA DASTURLARINING O‘ZBEKISTON TA’LIM SIFATINI OSHIRISHDAGI O‘RNI

Quvondiqov Shamshodjon Husniddin o‘g‘li
Profi University Navoiy filiali
Boshlang‘ich ta’lim mutaxasislik fanlari o‘qituvchisi
shamshodquvondiqov94@gmail.com

Usmonova Bahoroy Zafar qizi
Profi University Navoiy filiali
“Boshlang‘ich ta’lim” kunduzigi ta’lim yo‘nalishi 2 - kurs talabasi
usmonovabahoroy878@gmail.com

Toshpulatova Nargiza Aziz qiz
Profi University Navoiy filiali
“Boshlang‘ich ta’lim” kunduzigi ta’lim yo‘nalishi 2- kurs talabasi
toshpulatovan84@gmail.com

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada PIRLS, TIMSS va PISA xalqaro baholash dasturlarining O‘zbekiston ta’lim tizimidagi ahamiyati, ularning ta’lim sifatini oshirishdagi o‘rni hamda o‘quvchilarning bilim, ko‘nikma va kompetensiyalarini baholashdagi roli tahlil qilinadi. Shuningdek, ushbu dasturlar asosida o‘quv jarayonini takomillashtirish, o‘qituvchilarning metodik tayyorgarligini kuchaytirish va o‘quvchilarning xalqaro mezonlar asosida fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirish imkoniyatlari yoritilgan.

Maqolada xalqaro baholash dasturlari natijalarining O‘zbekiston ta’lim siyosatiga ta’siri ham ko‘rsatib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: *PIRLS, TIMSS, PISA, xalqaro baholash, ta’lim sifati, o‘qish savodxonligi, fanlararo kompetensiya, baholash tizimi, O‘zbekiston ta’limi.*

АННОТАЦИЯ

В статье анализируется значение международных оценочных программ PIRLS, TIMSS и PISA в системе образования Узбекистана, их роль в повышении качества образования и оценке знаний, навыков и компетенций учащихся. Также освещаются возможности совершенствования образовательного процесса, повышения методической подготовки учителей и развития навыков мышления учащихся на основе международных критериев на основе этих программ. Также в статье показано влияние результатов международных оценочных программ на образовательную политику Узбекистана.

Ключевые слова: *PIRLS, TIMSS, PISA, международная оценка, качество образования, грамотность чтения, междисциплинарная компетентность, система оценки, образование в Узбекистане.*

ABSTRACT

This article analyzes the role of the international assessment programs PIRLS, TIMSS, and PISA in improving the quality of education in Uzbekistan. It discusses how these studies assess students’ knowledge, skills, and competencies, and how their results contribute to the modernization of the educational process. The article also highlights the importance of these programs in strengthening teachers’ methodological preparedness and developing students’ critical and analytical thinking in accordance with international standards. Furthermore, the impact of the PIRLS, TIMSS, and PISA results on educational policy in Uzbekistan is examined.

Keywords: *PIRLS, TIMSS, PISA, international assessment, education quality, reading literacy, cross-curricular competence, evaluation system, Uzbekistan education.*

Bugungi kunda ta’lim sifati va samaradorligini oshirish, o‘quvchilarning bilim, ko‘nikma hamda kompetensiyalarini xalqaro mezonlar asosida baholash masalasi O‘zbekiston ta’lim siyosatining eng muhim yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Mamlakatimizda ta’lim sohasini modernizatsiya qilish, uni xalqaro standartlarga moslashtirish, o‘quvchilarning ijodiy fikrlash, tahlil qilish va mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor vazifalaridan biri sifatida belgilangan.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ta’kidlaganidek: “Bugungi kunda ta’lim sifatini oshirmasdan turib, xalqimiz hayot darajasini yuksaltirib bo‘lmaydi. Shu bois, xalqaro baholash dasturlarida faol ishtirok etish va ulardagi natijalarni tahlil qilib, ta’lim tizimimizni zamon talablari asosida yangilash zarur.”

Mazkur fikr O‘zbekiston ta’lim tizimini rivojlantirishda xalqaro baholash dasturlarining ahamiyatini yaqqol ko‘rsatadi. Shu nuqtai nazardan, mamlakatimiz 2018-yildan boshlab PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study), TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study) va PISA (Programme for International Student Assessment) kabi xalqaro baholash dasturlarida faol ishtirok etmoqda.

Ushbu ishtirok O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni (2020-yil 23-sentabr) hamda “O‘zbekiston Respublikasida xalqaro baholash dasturlarida ishtirok etish tizimini rivojlantirish to‘g‘risida” Prezident qarori (2021-yil 25-fevral, PQ–5004-son)da belgilangan vazifalar asosida yo‘lga qo‘yilgan. Qarorlarda xalqaro baholash natijalarini ta’lim tizimini takomillashtirish, o‘quv dasturlarini yangilash va o‘qituvchilar malakasini oshirishda samarali mexanizm sifatida qo‘llash zarurligi alohida qayd etilgan.

Shuningdek, “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi”da ta’lim sifatini oshirish, o‘quvchilarning xalqaro reytinglardagi natijalarini yaxshilash va zamonaviy baholash tizimini joriy etish ustuvor yo‘nalish sifatida belgilangan.

Shu jihatdan, PIRLS, TIMSS va PISA dasturlarining O‘zbekiston ta’lim sifatini oshirishdagi o‘rni beqiyosdir. Ular nafaqat o‘quvchilarning o‘qish savodxonligi, matematika va tabiiy fanlar bo‘yicha bilim darajasini baholaydi, balki ta’lim jarayonining mazmunini xalqaro tajribalar asosida tahlil qilish imkonini ham beradi.

O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgandan so‘ng ta’lim tizimini isloh qilish, uni xalqaro talablarga moslashtirish yo‘lida keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirildi. Ayniqsa, so‘nggi yillarda ta’lim sifati va natijadorligini baholashda xalqaro mezonlarni joriy etish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishiga aylandi. Shu nuqtai nazardan, mamlakatimiz PIRLS, TIMSS va PISA xalqaro baholash dasturlarida ishtirok etishni boshladi.

PIRLS dasturi – o‘qish savodxonligini baholash vositasi

PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) — boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining o‘qish savodxonligini baholashga qaratilgan xalqaro tadqiqotdir. Ushbu dastur o‘quvchilarning matnni tushunish, tahlil qilish, fikr yuritish va mazmunni qayta ifodalash ko‘nikmalarini o‘lchaydi.

O‘zbekiston 2021-yildan boshlab PIRLS dasturida ishtirok etib kelmoqda. Dastur natijalari ta’lim tizimida o‘qish metodikalarini takomillashtirish, o‘quvchilarning o‘qish madaniyatini rivojlantirish va boshlang‘ich ta’limda o‘qituvchilarning malakasini oshirish zarurligini ko‘rsatdi. Shu bois, Xalq ta’limi vazirligi huzurida “PIRLS milliy markazi” tashkil etildi va o‘qituvchilarni xalqaro mezonlar asosida tayyorlash bo‘yicha amaliy ishlar olib borilmoqda.

TIMSS dasturi – fanlararo kompetensiyalarni aniqlovchi baholash tizimi

TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study) — o‘quvchilarning matematika va tabiiy fanlar bo‘yicha bilimlarini xalqaro darajada baholovchi dasturdir. O‘zbekistonning ushbu dasturdagi ishtiroki 2019-yildan boshlab

yo‘lga qo‘yildi. TIMSS baholashining asosiy maqsadi — o‘quvchilarning mantiqiy fikrlash, muammoli vaziyatlarda yechim topish, tajriba o‘tkazish va natijani tahlil qilish ko‘nikmalarini aniqlashdan iborat.

TIMSS natijalari O‘zbekistonda tabiiy fanlarni o‘qitish metodikasini qayta ko‘rib chiqish, amaliy mashg‘ulotlar ulushini oshirish, STEAM ta’limini rivojlantirish zarurligini ko‘rsatdi. Shu asosda 2022-yilda “STEAM ta’lim konsepsiyasi” ishlab chiqildi va maktablarda bosqichma-bosqich joriy etilmoqda.

PISA dasturi – o‘quvchilarning hayotiy ko‘nikmalarini baholash

PISA (Programme for International Student Assessment) — 15 yoshli o‘quvchilarning o‘qish, matematika va tabiiy fanlar bo‘yicha hayotiy muammolarni hal qilish qobiliyatini baholovchi dasturdir. Ushbu dastur O‘zbekiston uchun ta’lim sifatini xalqaro miqyosda tahlil qilish, milliy o‘quv dasturlarini xalqaro talablar bilan uyg‘unlashtirish imkonini beradi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2021-yil 25-fevraldagi PQ–5004-sonli qarori bilan PISA tadqiqotlariga tayyorgarlikni kuchaytirish, o‘quv dasturlarini kompetensiyaviy yondashuv asosida qayta ishlab chiqish, o‘qituvchilarni malakasini oshirish bo‘yicha kompleks chora-tadbirlar belgilandi. Ushbu qaror asosida mamlakatimizda PISA Milliy markazi tashkil etilib, 2025-yilgi tadqiqotlarda muvaffaqiyatli ishtirok etish uchun zarur infratuzilma yaratildi.

PIRLS, TIMSS va PISA dasturlari natijalari O‘zbekistonda ta’lim siyosatini shakllatirishda muhim manba bo‘lib xizmat qilmoqda. Xalqaro tadqiqotlar:

ta’lim tizimining kuchli va zaif tomonlarini aniqlash;

o‘quv dasturlarini takomillashtirish;

o‘qituvchilarni metodik tayyorlash tizimini yangilash;

o‘quvchilarning tanqidiy va ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirish;

ta’lim sifatini xalqaro mezonlar asosida baholash imkonini yaratmoqda.

Shuningdek, “Yangi O‘zbekistonning 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan taraqqiyot strategiyasi”da xalqaro baholash dasturlarida o‘zbekistonlik o‘quvchilar

natijalarini yaxshilash, zamonaviy o‘quv dasturlarini joriy etish va o‘qituvchilar malakasini oshirish eng muhim vazifalardan biri sifatida qayd etilgan.

Umuman olganda, xalqaro baholash dasturlari ta’lim tizimini xalqaro standartlarga moslashtirish, o‘quvchilarning funksional savodxonligini rivojlantirish, shuningdek, O‘zbekistonning jahon ta’lim maydonida o‘z o‘rnini mustahkamlashda muhim o‘rin tutmoqda.

O‘zbekiston Respublikasida ta’lim sifatini oshirish, o‘quvchilarning bilim, ko‘nikma va kompetensiyalarini xalqaro mezonlar asosida baholash bugungi kunda dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, PIRLS, TIMSS va PISA xalqaro baholash dasturlarida ishtirok etish mamlakatimiz ta’lim tizimini jahon andozalari bilan taqqoslash, uning kuchli va zaif jihatlarini aniqlash hamda rivojlantirish strategiyalarini ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Mazkur dasturlar orqali o‘quvchilarning o‘qish savodxonligi, mantiqiy fikrlash, tahliliy yondashuv va fanlararo kompetensiyalarini baholash imkoniyati yaratilmoqda. Ularning natijalari asosida o‘quv dasturlarini yangilash, o‘qituvchilarning metodik tayyorgarligini takomillashtirish, ta’lim mazmunini kompetensiyaviy yondashuv asosida qayta qurish ishlari olib borilmoqda.

Shuningdek, xalqaro baholash dasturlarining mamlakat ta’lim siyosatiga integratsiyalashuvi ta’lim sohasida islohotlarni chuqurlashtirish, ilg‘or xorijiy tajribalarni o‘rganish va ularni milliy amaliyotga tatbiq etish uchun mustahkam poydevor yaratmoqda.

Xulosa qilib aytganda, PIRLS, TIMSS va PISA dasturlari O‘zbekiston ta’lim tizimining sifatini oshirishda, o‘quvchilarning xalqaro miqyosda raqobatbardoshligini ta’minlashda, shuningdek, “Yangi O‘zbekiston” taraqqiyot strategiyasida belgilangan maqsadlarni amalga oshirishda muhim o‘rin tutadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. – Toshkent, 2023-yil.

2. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – 2020-yil 23-sentabr.

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Xalqaro baholash dasturlarida ishtirok etish tizimini rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori. – PQ–5004-son, 2021-yil 25-fevral.

4. “O‘zbekiston Respublikasida 2030-yilgacha xalq ta’limini rivojlantirish konsepsiyasi”. – Toshkent, 2019-yil.

5. “Yangi O‘zbekistonning 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan taraqqiyot strategiyasi”. – Toshkent, 2022-yil.

6. PIRLS 2021 International Results in Reading. – International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA), 2022.

7. TIMSS 2019 International Results in Mathematics and Science. – IEA, 2020.

8. PISA 2022 Results (Volume I–III). – OECD Publishing, Paris, 2023.

9. Xalq ta’limi vazirligi huzuridagi Milliy baholash markazi materiallari. www.baholash.uz

10. UNESCO Institute for Statistics. Education Indicators and Global Assessments. – 2022.